

**ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 9 ΙΟΥΛΙΟΥ 2009
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. Ο Ρίτσος χρησιμοποιεί συχνά στην ποίησή του αντικείμενα απ' την καθημερινή ζωή. Αυτά αξιοποιούνται ποιητικά, καθώς λειτουργούν ως υποκείμενα, που βιώνουν τα συναισθήματα του κατόχου και χρήστη τους. Η φθορά τους υποδηλώνει τη συναισθηματική φθορά του ανθρώπου που τα χρησιμοποιεί. Επομένως, δεν έχουν μόνο χρηστική ή αισθητική αξία, αλλά αποκτούν μια άλλη διάσταση, την Τέταρτη Διάσταση, όπως τιτλοφορείται και η συλλογή των ποιημάτων του. Ο ίδιος ο ποιητής έχει μια διαλεκτική σχέση με τα αντικείμενα και μέσω αυτών βλέπει τη ζωή του, γνωρίζει τον ίδιο τον εαυτό του.

Αυτό επιβεβαιώνεται και στο συγκεκριμένο απόσπασμα: «με τα μαντίλια μου, τα στραβοπατημένα μου παπούτσια, τη μαύρη τσάντα μου». Όλα σ' ένα υποκειμενικό νοητικό επίπεδο λειτουργούν ως σύμβολα χάνοντας την υλική τους υπόσταση. Είναι τα μαντίλια που ως απαραίτητο στολίδι συμπλήρωναν τη γυναικεία εμφάνιση και υποδήλωναν την κοινωνική θέση της γυναίκας στο παρελθόν. Τα στραβοπατημένα παπούτσια είναι φθαρμένα, όπως η φθορά και η απειλή του θανάτου καταλαμβάνουν την ηλικιωμένη. Τέλος, η μαύρη τσάντα δε θα μπορούσε να έχει άλλο χρώμα, αφού εκφράζει το πένθος, τη μοναξιά και το ανελέητο τέλος που πλησιάζει. Αυτά τα αντικείμενα αποτελούν μνήμες, εκφράζουν την ψυχή και τη ζωή της, γι' αυτό της είναι τόσο απαραίτητα και επιθυμεί να τα πάρει μαζί της στο ταξίδι της φυγής απ' την πραγματικότητα.

B.1. Η ηρωίδα στη Σονάτα του Σεληνόφωτος σ' ένα εκτεταμένο δραματικό μονόλογο εξομολογείται και εκμυστηρεύεται στο νέο συνθήκες της ζωής της, συναισθήματα και ψυχικά βιώματα. Η εξομολόγηση μετατρέπεται και καταλήγει σε παρατεταμένη ικεσία, αφού η συνειδητοποίηση της φθοράς και των αναγκών της την οδηγεί στην αναζήτηση διεξόδου.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα εξομολογείται καθημερινές συνήθειές της « Συχνά πετάγομαι στο φαρμακείο...ή πηγαίνω έναν καφέ...», με τις οποίες ανακαλύπτει και η ίδια ότι κάθε προσπάθεια για επίλυση των προβλημάτων είναι μάταιη. Ούτε η ασπιρίνη τη θεραπεύει ούτε ο δεύτερος καφές τη συντροφεύει ουσιαστικά. Το κοίταγμα του φαρμακείου συνειρμικά οδηγεί στο τρένο της φυγής, που θα την απομακρύνει απ' τη μοναξιά και τη φθορά. Η εξομολόγηση των στίχων 205-214 καταλήγει στην ικεσία του στίχου 215, που μοιάζει με φυσική ανθρώπινη επιθυμία, αφού οι συμφορές φαντάζουν αβάσταχτες και αιώνιες.

Ωστόσο, αρνείται μόνη της την έξοδο απ' το σπίτι μαζί με το νέο, όταν ίσως συνειδητοποιεί ότι η απομάκρυνση που ζητούσε ήταν αρκετά τολμηρή και δεν ταίριαζε στην ιδιοσυγκρασία της. Άλλωστε, ήταν η εξομολόγηση των δεινών που οδηγούσε στην ικεσία, ενώ τώρα η διεξόδος επήλθε μέσω της εκμυστήρευσης και ενδοσκοπήσης. Η αναθεώρηση και η αλλαγή πορείας συντελέστηκε.

B.2. Η «Σονάτα του Σεληνόφωτος» του Γ. Ρίτσου αποτελεί ένα θεατρικό μονόλογο με εμφανή τα χαρακτηριστικά του μερικά από τα οποία εντοπίζονται και στο συγκεκριμένο απόσπασμα.

Έτσι, επισημαίνεται

1. η ευρεία χρήση του α' ρηματικού προσώπου, για παράδειγμα «πετάγομαι» «βαριέμαι», «ψήνω»,
2. η επανάληψη, στιχ. 220-222, «την πολιτεία ...»
3. η εικονοπλασία, για παράδειγμα η εικόνα του τραίνου ή του φαρμακείου στιχ. 211-212,
4. η μεταφορά, στιχ. 206 «κούφιο θόρυθο», καθώς και
5. το ασύνδετο στιχ. 205-214.

Γ. Στους στίχους 205-214 η ηρωίδα εξομολογείται τη μοναξιά της καθώς μένει μόνη και παραιτημένη («βαριέμαι») ν' ακούει όπως λέει «μες τους τοίχους τον κούφιο θόρυθο που κάνουν οι σωλήνες του νερού». Αντιμετωπίζει τον «πονοκέφαλό» της με μια απλή ασπιρίνη, σαν μια κατάσταση που έχει πια συνηθίσει, ενώ σχολιάζει με πικρή ειρωνεία τη θλιβερή αίσθηση της απόλυτης μοναξιάς της λέγοντας «άλλοτε πάλι ... ψήνω ένα καφέ ... ξεχνιέμαι κι ετοιμάζω δύο - ποιος να τον πει τον άλλο; αστείο αλήθεια...».

Στη συνέχεια η εικόνα του τραίνου με το πράσινο φως δένει συνειρμικά με τον πράσινο γλόμπο του φαρμακείου που η γυναίκα κοιτάζει από το παράθυρο και εκφράζει την ελπίδα αλλά και την ανάγκη της για φυγή, για διέξοδο κι απαλλαγή από τη βαριά μελαγχολική διάθεση και τη μιζέρια του παρόντος.

Παράλληλα όμως η ηρωίδα δηλώνει την πρόθεσή της ν' απαλλαγεί κι από το παρελθόν, καθώς θέλει να φύγει «χωρίς καθόλου βαλίτσες» χωρίς αποσκευές μιας ζωής που δεν έζησε, όπως ήθελε. Έτσι, φαντάζεται λοιπόν τη φυγή της «με τα μαντήλια της» που δίνουν το κοινωνικό της στίγμα, «τα στραβοπατημένα παπούτσια», που δηλώνουν τη φθορά, «τη μαύρη τσάντα» και βέβαια «τα ποιήματά» της το μόνο, όπως έχει πει σε άλλο σημείο του ποιήματος, πολύτιμο απόκτημά της.

Δ. Και στα δύο ποιήματα του Ρίτσου είναι ευδιάκριτο το πολιτικό υπόβαθρο. Στη "Σονάτα του Σεληνόφωτος" «η πολιτεία με τα ροζιασμένα χέρια της ... η πολιτεία του μεροκάματου ... που ορκίζεται στο ψωμί και στη γροθιά της ...» έχει αντιστοιχίες με τη «χορταρού», τον «παγοπώλη», τον «καρβουνιάρη», τον «τροχιστή», τον «καρεκλά», τον «παπλωματά» του "Ορθρου" που «με τα φτωχά τους σύνεργα» παραπέμπουν στη βιοπάλη στους αγώνες και το μόχθο της εργατικής τάξης.

Ο Ρίτσος, γνωστός για τις αριστερές του ιδέες που εκφράζει στον ποιητικό του λόγο χρησιμοποιεί τα σύμβολα της πολιτείας και του δρόμου για να διαγράψει με αισιοδοξία το μέλλον μετά τη φθορά και την παρακμή του παρελθόντος.

Η έξοδος από το σπίτι στον εξωτερικό χώρο είναι κοινός τόπος και στα δύο αποσπάσματα και χρησιμοποιείται ως διέξοδος από τη φθορά και την παρακμή, ως ανάγκη για αλλαγή, για φυγή, για λύτρωση. Έτσι η γυναίκα της Σονάτας, φαντάζεται ότι φεύγει με ένα τρένο με τα λιγοστά υπάρχοντά της και δηλώνει την επιθυμία της να βγει στην πολιτεία έξω από το «τσακισμένο σπίτι». Στον "Ορθρο" οι εργάτες με τα «φτωχά τους σύνεργα» που «αστράφτουν σα χρυσά αφιερώματα» σ' ένα δρόμο που γίνεται «φωτισμένος νάρθηκας» για να τους στηρίξει (όπως η πολιτεία που «όλους μας αντέχει στη ράχη της») και μας απορροφά λυτρωτικά στα «μεγάλα της βήματα» σε κάνουν να θες να βγεις από τα «συγρά σπίτια».

Τέλος και στα δύο ποιήματα τονίζεται η ανάγκη αλλά και ο δισταγμός, η αναποφασιστικότητα της εξόδου που θα φέρει την ανατροπή. Έτσι στη "Σονάτα" η γυναίκα λέει ότι θα βγει στην πολιτεία ενώ είναι και αυτή όπως βλέπουμε και στον "Ορθρο" «ανέτοιμη» και «απρόθυμη», γι' αυτό και ματαιώνει (προσωρινά τουλάχιστον) τη φυγή της. Στον "Ορθρο" όμως, η έξοδος πραγματοποιείται «βγαίνεις ωστόσο στο κατώφλι» έστω και με επιφύλαξη, απροθυμία και φόβο παρασυρμένος από τη βοή της καθημερινότητας και τον αγώνα των άλλων ανθρώπων της λαϊκής τάξης.